

♪ [PRZECIĄGŁY DŹWIEK]

LEKTOR: Audycje kulturalne – w dobrym tonie.

KATARZYNA KŁOSIŃSKA: Czasownik „godzić”, który dzisiaj odnosi się przede wszystkim do zawierania pokoju do zawierania, ustanawiania porozumienia, innymi słowy do czynienia zgody. Dawniej miał bardzo wiele znaczeń, które pozostawiły liczne ślady we współczesnej Polszczyźnie. Jednym z tych znaczeń było „być odpowiednim w danym momencie/ wyczekiwać na odpowiedni czas”. Do niego nawiązuje wiele słów których używamy obecnie, a są to na przykład przymiotniki „godny” i „godziwy” – dzisiaj odnoszą się one tylko do sfery moralnej, jednak dawniej miały znaczenie ogólniejsze. Wskazywały na coś co jest właśnie odpowiednie, co pasuje do jakiejś sytuacji. Mówiono na przykład „używać właściwych środków”, czyli używać odpowiednich środków albo „miejsca godne do trzymania koni” – i nie chodziło tutaj o godność, no w sensie moralnym, tylko po prostu miejsca odpowiednie do trzymania koni. Piotr Skarga w jednym ze swoich kazań pisał „Gdy lat męża godnych doszła, ociec chciał żeby za mąż poszła”. „Doszła godnych lat męża”, czyli osiągnęła wiek odpowiedni do zamążpójścia. Z czasowników „godzić” związane były też dwa rzeczowniki, które dzisiaj już nie zdradzają tego związku, są to „gody” i „godzina”. „Gody” współcześnie to okres, w którym rozmnażają się zwierzęta, a też „gody” są uroczystą nazwą wesela. Dawniej nazywano też w ten sposób Boże Narodzenie. Są więc „gody” czymś co jest właściwe, odpowiednie, tylko w określonym czasie i tutaj widać bardzo bliski związek z tym dawnym znaczeniem czasownika „godzić”. Wreszcie „godzina” – dzisiaj jest to jednostka czasu licząca sześćdziesiąt minut, dawniej godziną nazywano odpowiednią porę. Ślady tego dawnego znaczenia „godziny” odnajdujemy w takich powiedzeniach jak: „wybiła czyjaś godzina”, czyli „przyszła pora na czyjąś śmierć”, czyli „przyszła odpowiednia pora na czyjąś śmierć”, czy „przyjść w złą godzinę”, „wypowiedzieć coś w złą godzinę”, czyli przyjść albo wypowiedzieć coś w niewłaściwym czasie. I ta godzina ma związek z tym czasownikiem „godzić” w znaczeniu właśnie zrobić coś w odpowiednim czasie. Współczesne „godzić” to nie tylko doprowadzać do porozumienia, czyli inaczej „czynić zgodę” lecz także celować w kogoś. Mówimy na przykład, że „ktoś godzi w kogoś” z pistoletu, czyli celować, czyli mierzyć w kogoś. Wbrew pozorom i to znaczenie ma bardzo bliski związek z tym dawnym, czyli z tym „być odpowiednim”, „stosownym” w danym czasie. Otóż ktoś, kto robi coś we właściwym czasie, czyli „godzi” w tym dawnym znaczeniu, jakby „celuje” w obiekt swoich działań. Można sobie wyobrazić, że na przykład myśliwy, wyczekuje zwierzyny i w pewnym momencie „godzi” w nią co dawniej oznaczało, że właśnie „celuje” w nią w odpowiednim

czasie i właśnie dlatego mierzenie w jakiś cel nazywamy tak samo jak kiedyś nazywaliśmy robienie czegoś w stosownym momencie. A o pozostałych wyrazach związanych z „godzeniem” powiem w następnej audycji.

♪ [PRZECIĄGŁY DŹWIĘK]

LEKTOR: Audycje kulturalne – w dobrym tonie.